

۱۶۷۶۱۵۷

۹۵/۱۲/۱۶

بررسی جرم پولشویی

در حقوق کیفری ایران و اسناد بین المللی

و تبیین حقوقی پولشویی سایبری در نظام بانکی

مؤلفین:

محمد جواد پهلوان

مهسا کشاورزی

رضا سهم دینی

سرشناسه	: پهلوان، محمدجواد، ۱۳۶۸ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی جرم پولشویی در حقوق کیفری ایران و اسناد بین‌المللی و تبیین حقوقی پولشویی سایبری در نظام بانکی / محمدجواد پهلوان، مهسا کشاورزی، رضا سهم‌دینی.
مشخصات نشر	: تهران : انتشارات فردوسی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۳۸۴ ص.
شابک	: 978-964-8347-75-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۶۸.
موضوع	: پولشویی
موضوع	: پولشویی -- قوانین و مقررات کیفری
موضوع	: -- Law and legislation -- Criminal provisions
موضوع	: پولشویی -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: Money laundering -- Law and legislation -- Iran
موضوع	: Money laundering investigation -- Iran پولشویی -- ایران -- پی‌جویی
موضوع	: Economic offences -- Iran* جرائم اقتصادی -- ایران
شناسه افزوده	: کشاورزی، مهسا، ۱۳۶۸ -
رده بندی کنگره	: HV / ۸۰۷۹ / ۹۱۱۵۰
رده بندی دیویی	: ۳۶۲ / ۱۶۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۵۸۸۹۰۱
	: سهم دینی، رضا، ۱۳۵۵ -

انتشارات فردوسی

نام کتاب: بررسی جرم پولشویی در حقوق کیفری ایران و اسناد بین‌المللی و تبیین

حقوقی پولشویی سایبری در نظام بانکی

مؤلفان: محمدجواد پهلوان - مهسا کشاورزی - رضا سهم دینی

تیراژ: ۵۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول

چاپ: اتحاد / ۹۶

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

شابک: ۳ - ۷۵ - ۸۳۴۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN 978 - 964 - 8347 - 75 - 3

تهران، خیابان باب همایون، پلاک ۸

تلفکس: ۳۳۹۶۲۶۶۷

تلفن: ۳۳۱۱۱۹۵۱

خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، نبش روان مهر، پلاک ۲۴۸

تلفن: ۶۶۹۸۹۱۶۳ - ۶۶۹۸۹۱۷۳

وبسایت: www.ferdowsipub.ir

فهرست

پیشگفتار:	۱۳
مقدمه:	۱۴
فصل اول: ارکان مداخله در اموال مجرمانه و پولشویی	۲۳
۱-۱ رکن قانونی	۲۶
۱-۱-۱ منابع	۲۶
۱-۱-۱-۱ قوانین داخلی	۲۶
۱-۱-۱-۲ کنوانسیون پالرمو	۲۸
۱-۱-۱-۳ کنوانسیون مریدا (۲۰۰۳)	۳۰
۱-۱-۲ عطف به گذشته نشدن قوانین مداخله در اموال مجرمانه (محدوده زمانی)	۳۲
۱-۱-۳ محدوده مکانی قوانین مداخله در اموال مجرمانه	۳۳
۲-۱ رکن مادی (Actus Reus)	۴۰
۱-۲-۱ رفتار فیزیکی	۴۲
۲-۲-۱ نتیجه مجرمانه	۴۴
۳-۲-۱ رابطه سببیت (causation)	۴۷
۴-۲-۱ شروع به مداخله در اموال مجرمانه	۴۸
۵-۲-۱ شرکت و معاونت در مداخله در اموال مجرمانه	۵۰
۳-۱ رکن معنوی	۵۳
۱-۳-۱ سو نیت عام	۵۶
۱-۱-۳-۱ سو نیت عام مداخله در اموال مجرمانه	۵۶
۲-۱-۳-۱ سو نیت عام در جرایم خاص	۵۸
۲-۳-۱ سو نیت خاص	۵۹
۱-۲-۳-۱ ابهام در مفهوم سو نیت خاص	۶۰
۲-۲-۳-۱ تصریح به سو نیت در پاره‌ای جرایم	۶۰
۳-۲-۳-۱ نظریه فقدان سو نیت خاص	۶۱

۶۲	۱-۳-۲-۴- انگیزه بعنوان شرط عنصر روانی
۶۳	۱-۳-۲-۵- هدف بعنوان شرط عنصر روانی
۶۵	۱-۳-۲-۶- فرض سو نیت
۶۵	۱-۳-۳-۳- خطای غیر عمدی در مداخله در اموال مجرمانه
۶۷	۱-۳-۳-۱- دلایل اهمیت خطای غیر عمدی
۶۸	۱-۳-۳-۲- جهل به مقررات اقتصادی
۶۹	۱-۳-۳-۳- خطای ناشی از تقصیر

۷۷	فصل دوم: مداخله در اموال مجرمانه
۷۹	۱-۲- پولشویی
۷۹	۱-۲-۱- تعریف پولشویی
۸۲	۱-۲-۲- مصادیق پولشویی
۸۳	۱-۲-۳- ارکان پولشویی
۸۴	۱-۲-۳-۱- ارکان جرم پولشویی
۸۴	۱-۲-۳-۱-۲- رکن قانونی
۸۶	۱-۲-۳-۱-۲- رکن مادی
۹۴	۱-۲-۳-۱-۲- رکن معنوی
۱۰۰	۱-۲-۴- مجازات جرم پولشویی
۱۰۲	۲-۲- احتکار
۱۰۲	۲-۲-۱- تعریف احتکار
۱۰۴	۲-۲-۲- مصادیق احتکار
۱۰۴	۲-۲-۲-۱- مصادیق احتکار حسب موضوع آن
۱۰۵	۲-۲-۲-۲- مصادیق احتکار حسب زمان وقوع آن
۱۰۵	۲-۲-۲-۳- مصادیق احتکار به حسب شخص محکوم
۱۰۶	۲-۲-۳- ارکان جرم احتکار
۱۰۶	۲-۲-۳-۱- عناصر قانونی
۱۰۷	۲-۲-۳-۲- عنصر مادی
۱۱۲	۲-۲-۳-۳- عنصر روانی
۱۱۷	۲-۲-۴- مجازات جرم احتکار
۱۱۷	۲-۲-۴-۱- محکومان صنفی
۱۱۹	۲-۲-۴-۲- محکومان غیر صنفی
۱۲۱	۲-۳- ربا و رباخواری
۱۲۱	۲-۳-۱- تعریف ربا
۱۲۶	۲-۳-۲- مصادیق ربا

۱۲۹	۲-۳-۳-ارکان ربا و ربا خواری
۱۲۹	۲-۳-۱-عنصر قانونی
۱۳۳	۲-۳-۲-عنصر مادی جرم ربا
۱۳۳	۲-۳-۳-عنصر روانی جرم ربا
۱۳۴	۲-۳-۴-مجازات و آثار جرم ربا
۱۳۵	۲-۴-قاجاق
۱۳۵	۲-۴-۱-تعریف قاجاق
۱۳۸	۲-۴-۲-مصادیق قاجاق
۱۴۰	۲-۴-۳-جرم قاجاق
۱۴۰	۲-۴-۱-عنصر قانونی
۱۴۱	۲-۴-۲-عنصر مادی
۱۴۲	۲-۴-۳-عنصر معنوی
۱۴۳	۲-۴-۴-مجازات قاجاق
۱۴۵	۲-۵-اختلاس
۱۴۵	۲-۵-۱-تعریف اختلاس
۱۴۶	۲-۵-۲-مصادیق جرم اختلاس
۱۴۶	۲-۵-۱-از نظر نوع جرم
۱۴۷	۲-۵-۲-اختلاس از جرائم عمدی مقید است
۱۴۷	۲-۵-۳-اختلاس جرم
۱۴۸	۲-۵-۴-از نظر موضوع اختلاس
۱۴۹	۲-۵-۵-از نظر حیث جرم
۱۴۹	۲-۵-۳-ارکان اختلاس
۱۴۹	۲-۵-۱-عنصر مادی اختلاس
۱۵۰	۲-نحوه ارتکاب جرم
۱۵۱	۳-سمت مرتکب جرم
۱۵۲	۲-۵-۳-عنصر روانی اختلاس
۱۵۳	۲-۵-۴-رکن قانونی
۱۵۳	۲-۵-۴-مجازات اختلاس

فصل سوم: معاونت و مشارکت در اموال مجرمانه

۱۵۵	۳-۱-معاونت در اموال مجرمانه
۱۵۸	۳-۱-۱-تعریف لغوی معاونت در اموال مجرمانه
۱۵۸	۳-۱-۲-تعریف اصطلاحی معاونت در اموال مجرمانه
۱۵۹	۳-۱-۳-حکم معاونت در اموال مجرمانه در فقه اسلامی

- ۱-۳-۴- تعریف معاونت در اموال مجرمانه از نظر حقوقی و قانونی ۱۶۲
- ۱-۳-۵- معاونت در اموال مجرمانه از نظر حقوقی ۱۶۶
- ۱-۳-۱-۵- استعاره مطلق مجرمیت ۱۶۷
- ۱-۳-۱-۵-۲- استعاره نسبی مجرمیت ۱۶۷
- ۱-۳-۶-۱- عناصر و ارکان معاونت در اموال مجرمانه ۱۶۷
- ۱-۳-۶-۱-۱- رکن قانونی ۱۶۷
- ۱-۳-۶-۲- رکن مادی ۱۶۸
- ۱-۳-۶-۳- رکن معنوی ۱۶۹
- ۱-۳-۷-۱- مصدق معاونت در اموال مجرمانه: ۱۷۰
- ۱-۳-۷-۱-۱- تریک ۱۷۱
- ۱-۳-۷-۲- رغیب ۱۷۳
- ۱-۳-۷-۳- تهید ۱۷۴
- ۱-۳-۷-۴- تطمیع ۱۷۴
- ۱-۳-۷-۵- دسیسه و فریب و نیرنگ ۱۷۴
- ۱-۳-۷-۶- تهیه وسایل ارتکاب جرم ۱۷۵
- ۱-۳-۷-۷- ارائه طریق ارتکاب ۱۷۶
- ۱-۳-۷-۸- تسهیل وقوع مداخله در اموال مجرمانه ۱۷۷
- ۱-۳-۷-۹- اخفا ۱۷۸
- ۱-۲-۸- رابطه سببیت میان فعل معاون و جرم علی ۱۷۹
- ۲-۳-۲- مشارکت در اموال مجرمانه ۱۷۹
- ۱-۲-۳- تعریف شرکت در اموال مجرمانه از منظر حقوقی ۱۷۹
- ۲-۳-۲- شرکت در اموال مجرمانه در فقه عامه ۱۸۰
- ۳-۲-۳- تعارضات شرکت در اموال مجرمانه با مباحث حقوقی ۱۸۱
- ۱-۳-۲-۳- تعارض با اصل قانونی بودن جرم و مجازات: ۱۸۱
- ۲-۳-۲-۳- تعارض با اصل شخصی بودن مجازاتها ۱۸۳
- ۳-۳-۲-۳- تعارض با اصول تفسیر جزایی ۱۸۴
- ۴-۳-۲-۳- تعارض با سیاست کیفری ۱۸۶
- ۵-۳-۲-۳- تعارض با عدالت ۱۸۶
- ۳-۲-۳- ارکان تشکیل دهنده شرکت در اموال مجرمانه ۱۸۷
- ۱-۳-۲-۳- عنصر معنوی ۱۸۷
- ۲-۳-۲-۳- عنصر مادی ۱۸۸
- ۳-۳-۲-۳- جبران خسارت توسط شریک ۱۹۳
- ۴-۲-۳- انواع شرکت در اموال مجرمانه ۱۹۵
- ۵-۲-۳- تفاوت مشارکت و معاونت در اموال مجرمانه ۱۹۶
- ۶-۲-۳- مجازات شرکت در اموال مجرمانه ۱۹۸

۲۰۱	فصل چهارم: پیشگیری غیر کیفری از مداخله در اموال مجرمانه
۲۰۴-۱-۴	پیشگیری اجتماعی
۲۰۷-۱-۱-۴	آموزش و ارتقا سطح آگاهی عمومی
۲۱۰-۲-۱-۴	ارتقا مشارکت جامعه مدنی
۲۱۵-۳-۱-۴	تجهیز رسانه ای
۲۱۷-۴-۱-۴	تدوین کدهای رفتاری
۲۱۹-۵-۱-۴	دسترسی مردم به اطلاعات
۲۲۰-۲-۴	پیشگیری وضعی
۲۲۳-۱-۲-۴	انحاف سازی
۲۲۷-۱-۱-۲-۴	رفع تعارض منافع
۲۲۹-۲-۱-۲-۴	بازار شهی
۲۳۱-۳-۱-۲-۴	اعلام دارایی ها
۲۳۳-۲-۲-۴	نظارت و کنترل
۲۳۵-۱-۲-۴	کنترل فردی
۲۳۷-۲-۲-۲-۴	نظارت دولتی
۲۴۴-۳-۲-۲-۴	نظارت بین المللی
۲۴۷-۳-۲-۴	اصلاح
۲۴۷-۱-۳-۲-۴	خصوصی سازی و آزاد سازی
۲۴۹-۲-۳-۲-۴	اصلاح ساختار اداری
۲۵۲-۳-۳-۲-۴	اصلاح مالی
۲۵۵	فصل پنجم: پیشگیری کیفری از مداخله در اموال مجرمانه
۲۵۸-۱-۵	پیشگیری کیفری از طریق اعمال تدابیر ماهوی
۲۵۸-۱-۱-۵	جرم انگاری
۲۶۰-۱-۱-۱-۵	جرم انگاری ابتدایی
۲۶۲-۲-۱-۱-۵	جرم انگاری تکمیلی
۲۶۴-۳-۱-۱-۵	جرم انگاری مرتبط
۲۶۶-۲-۱-۵	قاعده گذاری افتراقی
۲۶۷-۱-۲-۱-۵	مفروض بودن عنصر معنوی
۲۶۹-۲-۲-۱-۵	پذیرش مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی
۲۷۰-۳-۲-۱-۵	تدرج و تناسب کیفر
۲۷۱-۳-۱-۵	کیفر گذاری
۲۷۵-۱-۳-۱-۵	تنويع کیفر
۲۷۷-۲-۳-۱-۵	تکمیل کیفر

۲۸۰	۵-۲-۱-: صلاحیت رسیدگی به جرایم اقتصادی
۲۸۱	۵-۲-۱-۱- دادگاه عمومی جزایی
۲۸۳	۵-۲-۱-۲- دادگاه کیفری استان
۲۸۵	۵-۲-۱-۳- دادگاه انقلاب اسلامی
۲۸۷	۵-۲-۱-۴- سازمان تعریضات حکومتی
۲۸۹	۵-۲-۲- آئین دادرسی افتراقی
۲۸۹	۵-۲-۲-۱- ضابطین و قضات ویژه
۲۹۳	۵-۲-۲-۲- رسیدگی سختگیرانه
۲۹۶	۵-۲-۲-۳- حمایت از شهود، بزه دیدگان، کارشناسان و مخبرین
۲۹۹	فصل ششم: تبیین حقوقی پولشویی سایبری در نظام بانکی
۳۰۲	مقدمه
۳۰۶	نتایج پولشویی
۳۰۸	کوششهای جهانی برای مبارزه با پولشویی
۳۱۱	توصیه‌نامه‌های جهانی برای مبارزه با پولشویی
۳۱۲	پول الکترونیکی
۳۱۲	مفهوم پول الکترونیکی
۳۱۵	محدوده پول الکترونیکی
۳۱۸	مراحل پولشویی در سیستم الکترونیکی
۳۱۸	الف) جایگذاری الکترونیکی
۳۲۰	روش‌های پنهان‌سازی منبع پول در سیستم‌های پرداخت الکترونیکی
۳۲۱	مثالهایی از طرح‌ها و نقشه‌های پولشویی الکترونیک
۳۲۱	ای گلد
۳۲۲	اینترنت کازینوها
۳۲۳	روش پرداخت اینترنتی
۳۲۳	چارچوبهای قانونی بین‌المللی پیشنهادی برای مبارزه با جرم پولشویی الکترونیک
۳۲۶	توصیه‌نامه ۱۰ ام
۳۲۷	توصیه‌نامه ۷ ام اختصاصی
۳۳۰	توصیه‌نامه ۱۷-۱:
۳۳۰	توصیه‌نامه ۱۷-۴:
۳۳۲	راه‌کارهای پیشنهادی به کشورها برای همکاری‌های بین‌المللی
۳۳۴	کشف پول شویی و فساد مالی با بهره‌گیری روش‌های داده کاوی
۳۳۷	نتیجه‌گیری:

۳۴۱	ضمیمه ۱: اثرات منفی پولشویی بر اقتصاد کشورهای در حال توسعه
۳۴۳	پولشویی چیست و به چه منظور انجام می‌گیرد ؟
۳۴۴	پولشویی در کجا انجام می‌گیرد ؟
۳۴۵	آیا امکان اندازه‌گیری حجم عملیات پولشویی وجود دارد ؟
۳۴۵	اثرات سوء اقتصادی داخلی پول شویی
۳۴۶	تخریب بازار مالی
۳۴۷	تخریب بخش خصوصی
۳۴۷	تاثیر منفی توزیع درآمد
۳۴۷	روشهای رزه پولشویی
۳۴۸	سازمان بین‌المللی مبارزه با پول شویی (FATF)
۳۴۹	مثالهایی از عدايات پولشویی در دنیا
۳۵۳	ضمیمه ۲: امکان پورسانت پنهان در غیبت نظارت
۳۵۶	آثار عدم شفافیت گزارشات مالی
۳۵۷	نشانه‌های امکان سوء استفاده مدیران
۳۵۷	سازمان بورس و اوراق بهادار
۳۵۸	سازمان حسابرسی
۳۵۸	صنف دارو
۳۶۰	فرمان مبارزه با فساد مقام معظم رهبری
۳۶۰	بخش اول - تخفیفات فروش محصولات دارویی
۳۶۵	نکته‌های اساسی در بحث مواد اولیه:
۳۶۷	مواردی که در خصوص مواد اولیه در گزارشات مالی رعایت نمی‌شود
۳۷۳	نتیجه‌گیری:
۳۷۴	امکان اخذ پورسانت پنهان در غیبت تدبیر
۳۷۵	فهرست منابع و مآخذ
۳۷۵	الف: کتابها
۳۷۷	ب: مقالات
۳۸۰	ج: تقریرات
۳۸۰	د: پایان‌نامه‌ها
۳۸۱	هـ: منابع انگلیسی
۳۸۱	و: پایگاههای اینترنتی

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار:

جرائم اقتصادی یکی از مسائلی است که امنیت اقتصادی کشورها را مورد تهدید قرار می‌دهد. این موضوع بخصوص در کشورهایی که دارای اقتصادی رانتی هستند، دارای ابعاد و مضامین گوناگونی است. جرائم اقتصادی با زنجیره‌ای از جرائم دیگر در ارتباط است؛ جرایم ارتشا، تطهیر درآمدهای نامشروع یا پولشویی، جعل اظهارنامه‌های گمرکی یا مالیاتی و در حالت سازمان‌یافته ایجاد اختلال در نظام اقتصادی که هر یک به نوبه خود فرصت فراوانی در تخریب منافع ملی و سرمایه‌های اجتماعی دارد. پول‌های باداورد، به هم ریختن توازن اقتصادی، فرار سرمایه و به هم زدن برنامه‌های مدیران و مسئولان برای کنترل سلامت و امنیت اقتصادی و... وجه مشترک همه انواع جرائم اقتصادی است. به همین دلیل در سرتاسر دنیا، دولت‌ها در صدد شناسایی علل و عوامل واقعی وقوع جرائم اقتصادی بوده تا با وضع مقرراتی در این زمینه، به حمایت از نظم و امنیت اقتصادی برخیزند.

نتایج نشان می‌دهد که در نظام قضائی ایران، هنوز دادگاه خاص جرائم اقتصادی وجود ندارد. از طرف دیگر با وجود آنکه بیشترین بار تحقیقات مقدماتی جرائم اقتصادی بر عهده ضابطین دادگستری است، با این حال انسجام لازم در این زمینه وجود نداشته و این امر توسط نهادهای متعددی انجام می‌گیرد.

به نحوی که تشتت بسیاری مشاهده شده و حتی برخی از نهادهای به لحاظ قانونی، ضابط دادگستری محسوب نمی‌شوند.

«بزهکاری اقتصادی را می‌توان جزو اشکال نوین بزهکاری محسوب کرد»^۱ عده‌ای مطالعه بزهکاری را «جرم‌شناسی معکوس» نامیده‌اند، به این علت که جرم‌شناسی معکوس درست آنچه را که جرم‌شناسی سنتی در فرضیه‌ها وارد نمی‌شود، مورد توجه قرار داد.^۲ هر چند از اواسط قرن بیستم موضوع جرم اقتصادی، ابتدا با نظریه ساترلند راجع به مجرمین یقه سفید پا به عرصه نهاد، اما با گذشت زمان و گسترش ابعاد آن که باعث ایجاد نگرانی جهانی گردیده است، باعث شد تا جامعه بین‌المللی بیشترین تلاش خود را از اوایل دهه ۱۹۹۰ با تصویب کنوانسیون‌های مختلف معطوف آن نماید و اهمیت مبارزه با آن را به دولت‌ها یادآوری کند. در این میان مؤثرترین روش جهت مقابله با این پدیده نسبتاً جدید، پیشگیری‌های اولیه می‌باشد.

مقدمه:

رسالت اصلی علم حقوق برقراری «نظام اجتماعی» است و بدون آن زندگی مردم با مخاطره جدی روبرو می‌شود. نظم اجتماعی ایجاد مختلفی دارد که تمام شئون زندگی اجتماعی را در بر می‌گیرد، مانند: نظم سیاسی، نظم اقتصادی، نظم فرهنگی، نظم ترافیکی و... که اصول، قواعد و مقررات مشخص و متنوعی برای حفظ نظم اجتماعی در علم حقوق مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد. یکی از ضرورت‌های نظم اجتماعی که با سرنوشت عموم مردم سر و کار دارد

۱- آتسل، مارک، دفاع اجتماعی، ترجمه محمد آشوری و علی حسین نجفی ابرندآبادی، انتشارات دانشگاه تهران، ج ۱۳، ۱۳۷۵، ص ۱۱۱.

۲- نجفی ابرندآبادی، علی حسین، تحلیل جرم شناختی جرایم اقتصادی (برگرفته از تقریرات درس جرم‌شناسی سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴)، ماهنامه تعالی حقوق، ش ۶، ۱۳۸۵، ص ۱۷.

نظم اقتصادی است. اقتصاد در هر جامعه‌ای از اهمیت و اولویت‌های ویژه زندگی اجتماعی محسوب می‌شود تا جایی که در برخی از تفکرات فلسفی مادی گرایانه به عنوان زیربنای سایر شئون زندگی بشر محسوب شده است.

در جوامعی هم که اقتصاد را روبنا می‌دانند نه زیر بنا، آنچنان اهمیتی برای آن قائل هستند که دل مشغولی آنها در مورد مقولات و امور اقتصادی کمتر از امور زیر بنایی نیست.

با اذن، اهمیت و جایگاه خاص اقتصاد و امور مربوط به آن در زندگی اجتماعی (و حتی فردی) و تاثیر بسزایی که در تامین رفاه و آسایش مادی و معنوی مردم دارد، با همی است که هر گونه اختلال در نظم اقتصادی کشور تاثیر منفی در زندگی مردم دارد. داشت و آثار مخرب آن، مانند فقر، بیکاری، گسترش فساد، اعتیاد و تبهکاری موجب ننگ‌های مالی شده و تبعات سو آن مردم را تحت فشار قرار خواهند داد.

یکی از رسالت‌های علم حقوق، در تمام با علم اقتصاد، حفظ نظم اقتصادی در جامعه است. بی‌نظمی اقتصادی یا اختلال در آن گاهی موجب سلب امنیت و آسایش عمومی می‌شود و آثار و تبعات آن کاسته جامعه و زندگی اجتماعی را به مخاطره می‌اندازد. اینجاست که برخورد قاطع و مبارزه جدی با اختلال گران در نظم اقتصادی از طریق واکنش‌های کیفری و مجازات مرتکبین ضرورت می‌یابد. رسالت این مهم بر عهده حقوق کیفری است. حقوق کیفری، مجموعه اصول، قواعد و مقرراتی است که به تبیین، مطالعه و بحث و بررسی پیرامون جرایم و مجازات‌ها می‌پردازد.

بخشی از حقوق کیفری که جرایم را بطور اختصاصی مورد بررسی قرار می‌دهد، حقوق کیفری اختصاصی نام دارد. در این رشته از علم حقوق برای مطالعه بهتر از یکطرف و در جهت اهداف آموزش‌های دانشگاهی از طرف دیگر، جرایم را دسته بندی نموده و با توجه به وجوه مشترک بین آنها، هر یک را در یک گروه و دسته خاص قرار می‌دهند.

با توجه به اینکه در حال حاضر و با توجه به قوانین و مقررات کشور، حدود دو هزار عنوان کیفری داریم، ارائه تقسیم‌بندی‌هایی که همه این عناوین کیفری را دربر داشته باشد، غیر ممکن است و در آموزش‌های دانشگاهی بر اساس ترم‌ها و مقاطع مختلف تحصیلی از گذشته تاکنون تقسیم‌بندی‌های معروفی از جرایم به عمل آمده است که تحت عنوان سرفصل‌های دروس رشته‌های مختلف علم حقوق معرفی می‌شوند.

علاوه بر ضابطه فوق در برخی تالیفات حقوقی داخلی و خارجی هم تقسیماتی از جرایم شده است که در نوع خود قابل قبول و درخور توجه می‌باشد. در ادامه به منظور سناسایی و تبیین جایگاه جرایم اقتصادی به معرفی معروف‌ترین گروه بندی جرایم از دیدگاه حقوق کیفری اختصاصی می‌پردازیم.

الف- تقسیم بندی جرایم

۱- جرایم علیه اشخاص: این گروه از جرایم شامل تمامی اقدامات مجرمانه‌ای می‌شود که موضوع آنها تمامیت جسمانی و یا شخصیت معنوی افراد است. به تعبیر دیگر این دسته از جرایم علیه اشخاص و سلامت جسمی، روانی و شخصیت معنوی افراد ارتکاب می‌یابند. معروف‌ترین این جرایم شامل: انواع جنایات از جمله قتل، ضرب و جرح، سقط جنین و همچنین کلاهبرداری، اسید پاشی، آدم ربایی، قاچاق انسان، توهین، افتراء، قذف، نشر اکاذیب و مانند آنهاست.

۲- جرایم علیه اموال: جرایمی که موضوع اصلی آنها اموال و یا مالکیت آنها باشد در این تقسیم‌بندی قرار می‌گیرند. در واقع این جرایم یا موجب سلب مالکیت یا تصرفات مشروع و قانونی افراد نسبت به اموالشان می‌شود یا در مورد اخلال و مزاحمت ایجاد می‌کند یا موجب صدمه رساندن یا از بین رفتن اموال می‌شود. جرایمی مانند سرقت، کلاهبرداری، خیانت در امانت، صدور چک بلامحل یا پرداخت نشدنی، تصرف عدوانی و ایجاد مزاحمت و ممانعت از حق، تخریب و

1-offences against persons

2- offences against properties

احتراق (آتش زدن) از جمله شایع ترین این گروه از جرایم محسوب می‌شوند.

۳- جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی -^۱ کلیه جرایمی که علیه امنیت داخلی و خارجی کشور ارتکاب می‌یابند یا موجب سلب آسایش و امنیت عمومی می‌شوند، در زمره این گروه از جرایم قرار می‌گیرند. جرایمی مانند محاربه و یا افساد فی الارض، بغی و جاسوسی و خیانت به کشور، سو قصد به مقامات سیاسی داخلی و خارجی، تبلیغ علیه نظام، ریختن طرح براندازی، همکاری و عضویت در گروه‌های دمد انقلاب و غیر قانونی، توهین به مقدسات و مراجع دینی، جعل اسناد و اسکناس و تب سکه از جمله این جرایم محسوب می‌شوند.

۴- جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی^۲ این گروه از جرایم به اخلاق عمومی جامعه ضربه می‌زنند و عفت عمومی را جریحه دار می‌کنند. البته اخلاق و عفت عمومی اموری نسبی هستند به عقاید و آداب و رسوم و ارزش‌های حاکم بر هر جامعه‌ای بستگی تام دارند. اگر در کشور ما رعایت حجاب توسط خانم‌ها اجباری است و عدم رعایت آن خلاف قانون و بدعت محسوب می‌شود. در کشورهای دیگری مانند فرانسه با خانم‌های محجبه برخورد می‌شود. همین وضعیت در مورد چند همسری و شرب خمر هم صادق است.

۵- جرایم جنسی^۳ - هر چند این جرایم در تب جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی هم قابل بررسی هستند، اما اغلب حقوق‌دانان (مخصوصاً نویسندگان خارجی) آنها را در یک گروه جداگانه تحت همین عنوان تقسیم بندی کرده‌اند. جرایمی مانند: زنا، لواط (همجنس بازی مردان)، مساحقه (همجنس بازی زنان)، تقبیل (بوسیدن)، مضاجعه (همخوابگی، تماس بدنی)، رابطه نامشروع، قوادی و هرزه نگاری^۴ از این جمله هستند. هر جرمی که موضوع آن تماس یا رابطه نامشروع جنسی باشد در این تقسیم بندی قرار می‌گیرد.

۶- جرایم سیاسی^۵ - جرایمی که با قصد و انگیزه اصلاح و یا مخالفت و یا

1- offences against security

2- offences against public moral

3-sexual offences

4-pornography

5-politic offences

تغییر نظام سیاسی کشور بدون اعمال خشونت و استفاده از قوه قهریه اما از طریق غیر قانونی صورت می‌گیرند، اصطلاحاً جرم سیاسی تلقی می‌شوند. جرایم سیاسی عموماً از طریق مسالمت آمیز و بدون اعمال خشونت صورت می‌گیرند. در کشورهایی که جرم سیاسی به موجب قانون تعریف شده و مصادیق آن نیز مشخص شده است، جرایمی مانند جرایم مطبوعاتی، تجمعات و راهپیمایی غیر قانونی^۱، اعتصاب و تعطیلی کارخانجات و مانند آن از جمله جرایم سیاسی محسوب می‌شوند. البته علیرغم اینکه به موجب قانون اساسی^۲ تعریف جرم سیاسی در عهده قانون گذار گذاشته شده و تصریح شده است که رسیدگی به جرایم سیاسی باید با حضور هیات منصفه و به صورت علنی بعمل آید، تاکنون قانونی در این رابطه تدوین نشده است. به عبارت دیگر در قوانین فعلی ما جرم سیاسی تعریف نشده و مبادی آن نیز احصا نشده است.

۷- جرایم ترافیکی (راهنمایی و رانندگی)^۳ این جرایم مربوط به تخلف از مقررات راهنمایی و رانندگی و سرور و مرور است. تردد در خیابان‌ها و جاده‌ها و رعایت نظم ترافیکی یکی از ضرورت‌های زندگی اجتماعی امروزه است و عدم رعایت این مقررات موجب عسر و حرج شهروندان، در مواردی هم خسارت جانی و مالی غیر قابل جبران می‌شود. سرعت غیر مجاز، جهت غیر مجاز، عدم رعایت حق تقدم، تردد با وسیله نقلیه معیوب، رانندگی در حالت مستی و عدم هوشیاری از جمله این تخلفات محسوب می‌شوند.

۸- جرایم رایانه‌ای^۴ کلیه جرائمی که مرتبط با رایانه و اینترنت و سایر وسایل

1-unlawful meeting

۲- اصل یکصد و شصت و هشتم، رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیات منصفه در محاکم دادگستری صورت می‌گیرد. نحوه انتخاب، شرایط، اختیارات هیات منصفه و تعریف جرم سیاسی را قانون بر اساس موازین اسلامی معین می‌کند.

3- traffic offences

4-Computer offences

مخابراتی و الکترونیکی مشابه صورت می‌گیرد در این گروه از جرایم قرار می‌گیرند. کلاهبرداری رایانه‌ای، جعل رایانه‌ای، سرقت اطلاعات رایانه‌ای، تخریب و اختلال در ایجاد داده‌ها، انتشار محتویات مستهجن از طریق رایانه و اینترنت یا پیامک و نامه الکترونیکی^۱ در زمره جرایم رایانه‌ای می‌باشند.

۹- جرایم علیه عدالت قضایی^۲ این گروه شامل جرایمی هستند که مانع از اجرای عدالت قضایی می‌شوند و در مسیر اجرای عدالت در مراجع قضایی اختلال ایجاد می‌کنند جرایمی مانند شهادت و سوگند دروغ در دادگاه، فراری دادن یا اختفای مهمم و معدوم کردن یا مخفی کردن ادله جرم، طرح دعوای دروغین و ارائه اسناد جعلی به دادگاه، مثال هایی برای این دسته از جرایم محسوب می‌شوند.

۱۰- جرایم اقتصادی و مداخله در اموال مجرمانه^۳ آن دسته از جرایم که علیه اقتصاد کشور ارتکاب می‌یابند یا به این قصد انجام می‌شوند یا درعمل موجب اختلال در نظام اقتصادی کشور می‌شوند جرایم اقتصادی محسوب می‌شوند. جرم اقتصادی جرمی است که ویژگی اقتصادی داشته باشد و جرمی است که آثار و تبعات سو اقتصادی داشته باشد.

جرایمی مانند پولشویی، قاچاق کالا و ارز، احتکار، درانه‌روشی، رباخواری و سایر جرایمی که به مهمترین آنها اشاره شده است، جرم اقتصادی محسوب می‌شوند.

ب- تعریف حقوق کیفری اقتصادی

با توجه به توضیحاتی که در بالا به آنها اشاره شد، حقوق کیفری اقتصادی عبارت است از: «مجموعه قواعد و مقرراتی که به بحث و بررسی پیرامون جرایم اقتصادی از این حیث که مخل نظم اقتصادی کشور می‌باشند - می‌پردازند.» هر

1. Email & SMS

2. offences against judiciary justice

3. Economic offences

چند که جرایم اقتصادی خود زیر مجموعه حقوق کیفری اختصاصی محسوب می‌شوند و یکی از تقسیم‌بندی‌های مرسوم از جرایم می‌باشند. اما به لحاظ گستردگی این جرایم و اینکه از خصوصیات ویژه‌ای برخوردارند، رشته نوظهور خاصی تحت عنوان حقوق کیفری اقتصادی را بوجود آورده‌اند، که تحت همین عنوان هم در تالیفات حقوقی از آن یاد می‌شود.

ج-وجه تمایز جرایم اقتصادی و جرایم علیه اموال

با توجه به تشریفی که از جرایم اقتصادی و جرایم علیه اموال گفتیم و مصادیق این جرایم تفاوت‌های ذیل در مقایسه این دو گروه از جرایم مشاهده می‌شود:

۱- موضوع جرایم اقتصادی، کلیت اقتصاد جامعه و اختلال در نظم اقتصادی کشور است، در حالی که جرایم علیه اموال علیه حقوق مالکانه یا علیه خود مال ارتکابی می‌باشد. پس از نظر موضوع جرم این دو با هم متفاوتند.

۲- آثار جرایم اقتصادی دامنه‌ایتر از افراد جامعه می‌شود و متضرر این جرایم عموم مردم هستند، در حالی که متضرر جرایم علیه اموال شخص یا اشخاص معین می‌باشند.

۳- جرایم اقتصادی به لحاظ آثار و تبعات اجتماعی آن عمدتاً غیر قابل گذشت محسوب می‌شوند، در حالی که برخی از جرایم علیه اموال غیر قابل گذشت و برخی دیگر قابل گذشت هستند. به همین دلیل تعقیب و محاکمه مرتکبین جرایم اقتصادی منوط به طرح شکایت توسط شاکی خصوصی نیست و دادسرا مستقیماً مکلف به تعقیب متهم است.

۴- برخی از جرایم اقتصادی مانند پولشویی از جمله جرایم سازمان یافته و بین‌المللی محسوب می‌شوند که در کنوانسیون‌های بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته‌اند و معاضدت و همکاری بین‌المللی برای مبارزه با آنها پیش‌بینی شده است. در صورتی که جرایم علیه اموال عمدتاً جنبه

داخلی داشته و جرم بین المللی نیستند.

۵- علیرغم تفاوت‌های فوق الذکر قانون مجازات اسلامی مصوب در بند (ب) ماده ۱۰۹^۱ جرم کلاهبرداری را از مصادیق جرایم اقتصادی برشمرده است که بنظر می‌رسد این اقدام قانونگذار بدون توجه به مبانی علمی صورت گرفته است. البته کلاهبرداری در حجم وسیع و مبالغ کلان می‌تواند آثار سوء اقتصادی داشته باشد ولی در وضعیت عادی از جمله جرایم علیه مالکیت محسوب می‌شود.

ساده شمردن هر یک از اشتباهی است عظیم ولی ساده ساختن آن موقعیتی است بزرگ.

در این کتاب سعی شده است با تجربه‌ی حاصل از نگارش کتب حقوق کیفری داخلی و بین المللی و با رعایت موارد فوق الذکر برای خوانندگان در حدی که بتوانند بر موضوع مسلط شوند مرئوسانی مهم به رشته‌ی تحریر در آورده شود.

کتاب پولشویی بر آن بوده است، پولشویی را در یک مجموعه‌ی متشکل از متن قانون توضیح، تفسیر نظرات و اسناد بین المللی ارائه دهد.

سپاس از:

پدرم استاد فرهیخته، دانشمند حقوق جناب آقای دکتر فریدون پهلوان
و مادر مطهرم، بانو طاهره.

۱- ماده ۱۰۹ ق. م. ا: جرائم ذیل مشمول مرور زمان تعقیب، صدور حکم و اجرای مجازات نمی‌شوند:

الف- جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی کشوری

ب- جرائم اقتصادی شامل کلاهبرداری و جرائم موضوع تبصره ماده ۳۶ این قانون با رعایت مبلغ مقرر در آن ماده

درود فراوان بر انتشارات فردوسی ، به ویژه جناب آقای معراجی و جناب آقای محمد شبرنگ و استاد دکتر فرشید فرحناکیان که همواره مانند معلمی دلسوز نهایت محبت را نسبت به من دارد.

محمد جواد پهلوان - ۲۸ تیر ۱۳۹۵ خورشیدی

Javadpahlavan14@yahoo. com

www. javadpahlavan. com

www.ketab.ir